

בנימין לנדאו

מיתת הכוהנים הגדולים בימי בית שני

תגובה למאמרו של הרב צבי שלוח

א. הצגת הטענה - הכוהנים הוחלפו ולא מתו

ב. ראייה מסברה - חשש הצדוקים ממיתה

ג. ראיות מהגמרא על יראת הצדוקים מהפרושים

ד. ראייה מהתוספתא

ה. מה הוחלף מדי שנה בלשכת פלהדרין

א. הצגת הטענה - הכוהנים הוחלפו ולא מתו

בגיליון י"ד (אלול ה'תשס"ז) הופיע מאמרו של הרב צבי שלוח, העוסק בקשירת חבל ברגלו של הכוהן הגדול. באחד הפרקים במאמר, הרב שלוח מציג את המקורות שמהם עולה שהכוהנים הגדולים בימי בית שני היו מתים כתוצאה מחריגה בביצוע העבודה כדן. בין השאר, הוא מביא את הגמרא ביומא, המספרת:

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (משלי י, כז): "יראת ה' תוסיף ימים, ושנות רשעים תקצרנה"? יראת ה' תוסיף ימים - זה מקדש ראשון, שעמד ארבע מאות ועשר שנים ולא שמשו בו אלא שמונה עשר כהנים גדולים; ושנות רשעים תקצרנה - זה מקדש שני, שעמד ארבע מאות ועשרים שנה, ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים. צא מהם ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק, ושמונים שמש יוחנן כהן גדול, עשר שמש ישמעאל בן פאבי, ואמרי לה אחת עשרה שמש רבי אלעזר בן חרסום - מכאן ואילך צא וחשוב: **כל אחד ואחד לא הוציא שנתו** (ט ע"א).

וכן הוא מביא שם את דברי רש"י (שם ח ע"ב ד"ה מחליפין אותה):

כלומר: שרשעים היו, ולא היו מוציאים שנתם.

הרב שלוח מסכם: "מגמרא זו אנו רואים שאכן כוהני בית שני מתו בדרך כלל בכל שנה". בהמשך הוא מביא ראיות שמיתה זו היתה קשורה לשינוי בעבודת יום

הכיפורים. ואכן, בפשטות הביטוי "לא הוציא שנתו" מלמד על מותו של האדם המדובר.¹

תפיסה זו, שהכוהנים הגדולים הצדוקים היו מתים בכל שנה ושנה כתוצאה משינוי בעבודת יום הכיפורים, הנה רווחת מאד, לא רק בשל המקורות בגמרא (שבהם נדון להלן) העוסקים במיתת הכוהנים הגדולים, אלא גם בשל דברי הזוהר (המובאים במאמרו של הרב שלוה) על השלשלת שהייתה קשורה ברגלו של הכהן הגדול.²

בתגובה זו ברצוני להביא ראיות לתפיסה שונה, שלפיה הכוהנים הגדולים לא היו מתים בכל שנה ושנה, אלא רק מתחלפים, כמו פרהדרין הללו, שהמלך מחליפם בכל שנה ושנה.

ב. ראיה מסברה - חשש הצדוקים ממיתה

ראשית, מסברה קשה מאד להניח שהכוהנים הגדולים הצדוקים היו מתים בכל שנה ושנה ביום הכיפורים בקודש הקודשים, או כמה ימים לאחר מכן, ובכל זאת המשיכו לקנות את המשרה שנה אחר שנה. טבעו של אדם לרצות לחיות ולברוח ממקום סכנה, ואם במשך שנתיים או שלוש שנים מתו הכוהנים הגדולים בסמוך לעבודת יום הכיפורים - איש לא היה מוכן לקבל על עצמו את התפקיד בשנה הבאה (ייתכן

---

1 כמו שהוא בברכות לט ע"א; עירובין סג ע"א.

2 אגב הדיון על שלשלת זו, יש להעיר שהיא מעוררת שאלות הלכתיות נוספות, מלבד הדיון בנוגע לכניסת הכוהנים לקודש הקדשים על מנת להוציא את הטומאה (שעסק בו הרב שלוה במאמרו): א. כוהן שעבד ב"ייתור בגדים" - עבודתו פסולה, כמו כוהן שעבד מחוסר בגדים (ראה זבחים דפים יח-יט; אמנם יש לדון האם יש להתייחס לשלשלת זו כבגד, ואכמ"ל). ב. גם אם אין דינה של השלשלת כבגד - היא עשויה לחצוץ בין רגלו של הכוהן לכותנתו, שהיא מגיעה עד קרסוליו; לחילופין, היא עשויה לגרום לכתונת להתרומם מעט, דבר המעורר חשש של "בגדים מסולקין", שהעבודה בהם פסולה (זבחים יח ע"ב). ג. הגמרא ביומא (יח ע"א) אומרת שלא היו מעבירים שעירים לפני הכוהן הגדול בערב יום הכיפורים, משום שכיוון שהם באים על חטא - תיחלש דעתו של הכוהן הגדול. לפי זה קשה, איך אפשר להכניס את הכוהן הגדול לקודש הקדשים בשלשלת שבאמצעותה אנו אומרים לו, שאנו חושדים בו שיחטא וימות בקודש הקדשים, והרי אין לך חלישות דעת גדולה מזו לכוהן הגדול (אמנם, ניתן ליישב ולומר שהצורך להוציא את הטומאה בלי שיהיה צריך להיכנס לקודש הקדשים, גובר על החשש שתיחלש דעתו של הכהן הגדול). וראה **מחזור המקדש** ליום הכיפורים למו"ר הרב ישראל אריאל שליט"א, בסדר העבודה פרק ה', שדן בחלק מהשאלות האלו, ובשאלות נוספות הקשורות לשלשלת זו.

שכוהנים צדיקים שבכוונתם לעשות את העבודה כהלכתה לשם שמים, יהיו מוכנים לקחת על עצמם את הסיכון; אך לא כוהן צדוקי, שמגמתו לשנות בעבודת הקטורת).

אמנם, השפעתה של ה'נגיעה' על שיקול דעתו של אדם היא רבה; אהבת הכבוד והשררה גם היא משבשת את דעתו של האדם עד שהוא בטוח ש"לי זה לא יקרה". אך במה דברים אמורים? כאשר האדם יכול לשכנע את עצמו, שלו עצמו לא יקרה דבר; אבל אם הכול רואים בעליל כיצד כוהן גדול אחר כוהן גדול מסתלק מן העולם בסמוך לעבודתו ביום הכיפורים - איש לא ייקח על עצמו את הסיכון הוודאי, למות בשנה הבאה.

גם אין לומר שהם עשו כן מתוך מוכנות למסור את הנפש על קידוש השם; הצדוקים לא האמינו כלל בהשגחת ה', וגם לא בעולם הבא ובהישארות הנפש,³ וממילא כל תפיסת עולמם היתה ממוקדת בעולם הזה, ובהישגים החומריים שניתן להשיג בו,⁴ ולכן לא נראה שהם היו מוכנים למסור את הנפש על קיום העבודה דווקא באופן הנכון לשיטתם.

---

3 ראה **אבות דרבי נתן** (פ"ה ה"ב): "אנטיגנוס איש סוכו היו לו שני תלמידים שהיו שונים בדבריו, והיו שונים לתלמידים, ותלמידים לתלמידים. עמדו ודקדקו אחריהן ואמרו: מה ראו אבותינו לומר דבר זה [כלומר הדבר שאמר אנטיגנוס איש סוכו רבם, במשנה אבות פ"א מ"ג: "אל תהיו כתלמידים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הווי כתלמידים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס"], אפשר שיעשה פועל מלאכה כל היום ולא יטול שכרו ערבית? אלא אילו היו יודעין אבותינו שיש עולם אחר, ויש תחיית המתים - לא היו אומרים כך. עמדו ופירשו מן התורה, ונפרצו מהם שתי פרצות: צדוקים וביתוסין. צדוקים על שום צדוק, ביתוסים על שום ביתוס. והיו משתמשין בכלי כסף וכלי זהב כל ימיהם. שלא היתה (צ"ל: שהיתה - הגהת הגר"א שם) דעתן גסה עליהם, אלא צדוקים אומרים: מסורת הוא ביד פרושים, שהן מצערין עצמן בעולם הזה, ובעולם הבא אין להם כלום". ובמלחמות היהודים, יוסף בן מתתיהו (ב, ח, יד; תרגום שמואל חגי) כתב על הצדוקים: "הכת השניה, הצדוקים, אינם גורסים את הגזירה (ההשגחה) כלל וכלל, והם מוציאים את ה' מכלל הרע, לא רק בעשייה אלא גם בראייה... ובעניין קיום הנפש אחר המוות, עונש בעולם התחתון ושכר - אין להם עסק בכל אלו הדברים". ובקדמוניות היהודים (יח, א, ד; תרגום אברהם שליט) כתב: "ואילו לפי תורת הצדוקים נעלמת הנשמה יחד עם הגוף", ושם (יג, ה, ט): "הצדוקים לעומתם כופרים בגזירה, וסבורים שדבר כזה אינו קיים כלל ועיקר... אלא הכל נתון בידני". וראה בספר **דורות הראשונים**, תחילת כרך ב, שהאריך בעניין זה.

4 כפי ששמע מן המעשה באבות דרבי נתן המובא בהערה הקודמת: "היו משתמשין בכלי כסף וכלי זהב כל ימיהם, שהיתה דעתן גסה עליהם".

ג. ראיות מהגמרא על יראת הצדוקים מהפרושים

המעשה באותו צדוקי שהתקין את הקטורת מבחוץ והכניס, ומת כתוצאה מכך, מלמד שהיה זה מקרה נדיר, ובדרך כלל הצדוקים לא העזו לשנות בעבודת היום. וכך נאמר בגמרא:

מעשה בצדוקי אחד שהתקין מבחוץ והכניס. ביציאתו היה שמח שמחה גדולה. פגע בו אביו, אמר לו: בני, אף על פי שצדוקין אנו - מתיראין אנו מן הפרושים. אמר לו: כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה: כי בענן אראה על הכפרת. אמרתי: מתי יבוא לידי ואקיימנו? עכשיו שבא לידי - לא אקיימנו? אמרו: לא היו ימים מועטין עד שמת והוטל באשפה, והיו תולעין יוצאין מחוטמו. ויש אומרים: ביציאתו ניגף (יומא יט ע"ב).

ברור מהדברים שכוהן גדול צדוקי זה היה חריג בדבקתו ב"הלכה הצדוקית", ואילו העמדה הצדוקית הקלאסית, כפי שהיא באה לידי ביטוי בדברי אביו של הכוהן הגדול הנ"ל, הייתה שההלכה הצדוקית טובה לדיון תיאורטי ולויכוחים (אולי בשביל להרגיז את הפרושים), אך למעשה, גם הצדוקים נוהגים כדעת החכמים.

בתוספתא מובאת ברייתא זו בשינויים, ושם נאמר על אותו צדוקי:

כשיצא אמר לאביו: כל ימיכם הייתם דורשין, ואין אתם עושין, עד שעמדתי ועשיתי אני. אמר לו: אף על פי שאנו דורשין - אין אנו עושין, ושומעין לדברי חכמים; תמיהני עליך אם תאריך ימים. לא שהה שלשה ימים עד שנתנו בקברו (יומא פ"א ה"ז).

כלומר, לא זו בלבד שהאב הצדוקי אומר שהצדוקים "שומעים לדברי חכמים", אלא הוא גם מאמין שבנו, שפעל בניגוד לדעת חכמים - לא יאריך ימים. מסתבר אפוא שהיו תקדימים לכך (מלבד אותו כוהן גדול המוזכר בתוספתא) שכוהנים גדולים צדוקים מתו לאחר עבודת יום הכיפורים מכיוון ששינו בעבודה, וכתוצאה מתקדימים אלו גם הצדוקים עצמם חששו לשנות את סדר הקטרת הקטורת, ומשום כך לא מתו, אך הדבר לא היה שכיח.⁵

---

5 אמנם, הרמב"ם (פירוש המשנה יומא פ"ה מ"א) והמאירי (יומא מז ע"א); שניהם הובאו במאמרו של הרב שלמה, כתבו שהכוהנים הגדולים היו עשויים למות גם אם "לא היו ראויים" או אם לא היו הגונים, ולפי זה לכאורה, יכלו הכוהנים הגדולים למות גם אם נהגו כהלכה; ברם, מהמעשה באותו כוהן צדוקי לא משמע כן, שכן משמע שהצדוקי מת דווקא מפני ששינה במעשה הקטורת, למרות שגם ללא שינוי זה ברור שלא היה ראוי לתפקידו.

וכעין זה מצינו בענין אחר:

מעשה בצדוקי אחד שספר עם כהן גדול (פרושי) בשוק, ונתזה צנורא מפיו (של הצדוקי) ונפלה לכהן גדול על בגדיו, והוריקו פניו של כהן גדול (שכן הוא חשש שהצדוקי היה בועל נידה, שרוקו מטמא) וקדם (הכהן הגדול) אצל אשתו (של הצדוקי), אמרה לו: **אף על פי שנשי צדוקים הן - מתיירות מן הפרושים, ומראות דם לחכמים** (ואין לחוש שבעלי בועל נידה ורוקו מטמא). אמר רבי יוסי: בקיאין אנו בהן

וביומא (עא ע"ב) מצינו מעשה בכוהן גדול שיצא מבית המקדש, וביזה את גדולי הדור שמעיה ואבטליון, ואלה הגדירוהו כמי "דלא עביד עובדא דאהרן", הרי שלא היה ראוי והגון, ובכל זאת יצא בשלום מבית המקדש (ואף שלא נאמר שם במפורש שהיה זה במוצאי יום הכיפורים, כך משמע מההקשר, שכן מעשה זה מובא בגמרא על המשנה ש"יום טוב היה עושה לאוהביו", אחרי יום הכיפורים). ויש לדחוק ולחלק בין דרגות שונות של כוהנים "שאינם ראויים", או לומר שבאמת מת לאחר כמה ימים (אך ראה לקמן שהרמב"ם והמאירי אומרים שמת מייד).

מלבד זאת, לא ברור מה מקור דבר זה, שכוהן ש"אינו ראוי" עשוי למות. הרמב"ם והמאירי אינם מגדירים מהו "כוהן שאינו ראוי", ודבר זה מעצים את השאלה שהעלינו לעיל: מי ירצה להסתכן בנפשו ולקבל על עצמו את עבודת יום הכיפורים? "מי יאמר זיכיתי לבי", ואני הגון וראוי להיכנס לקודש הקודשים?

הרמב"ם שם גם כותב שהרבה פעמים מתים כוהנים גדולים בקודש הקודשים, וכן כתב המאירי שאם שינה "מייד מת". וצריך עיון, שכן לגבי אותו צדוקי מצינו מחלוקת אם מת לאחר כמה ימים או מייד ביציאתו; ולא מצינו מי שאומר שמת בקודש הקודשים. אלא שהרמב"ם שם הסביר שמשום כך קיצר הכוהן בתפילתו, שלא להבעית את ישראל, שכן אם יתעכב יחושו שמת. ונראה שמשם למד, שאם מת הכוהן - היה זה בקודש הקודשים.

[ויש להשיב על ראייה זו, שאפשר שמת בהיכל, שאין שם איש, ככתוב (ויקרא ט"ז, יז): "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקודש עד צאתו", ואף שבזמן ההקטרה בקודש הקודשים אין חיוב פרישה מבין האולם והמזבח, וניתן לכאורה להציץ ולראות מה הכוהן הגדול עושה בהיכל, מסתבר שלא עשו כן, שכן בפשטות עצם המצוה של "וכל אדם לא יהיה", עניינה לאפשר לכוהן הגדול לעשות את עבודתו ביחידות גמורה, ולפיכך גם כשמציצים עליו מבחוץ - יש בזה פגם; וראיה לכך מזה שהיה צורך להשביע את הכוהנים הגדולים שלא ישימו את הקטורת על גבי גחלים בהיכל, ואם ניתן להסתכל עליהם מבחוץ אין צורך בהשבעה זו].

עוד יש לומר, שהרמב"ם דקדק כן מהמשנה (יומא ע ע"א) ש"יום טוב היה עושה לכל אוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקודש", ומשמע שעד שיצא היה חשש שלא יצא משם בשלום.

ואולי מה שכתב הרמב"ם "בקודש הקודשים" אינו בדווקא, אלא כוונתו לומר שהכוהנים היו מתים בסמוך ליציאתם מקדש הקדשים, כאחת הדעות לגבי אותו צדוקי.

(בנשות צדוקים) יותר מן הכל, והן מראות דם לחכמים, חוץ מאשה אחת שהיתה בשכונתנו, שלא הראת דם לחכמים ומתה (נידה לג ע"ב).

וכן כתב יוסף בן מתתיהו בקדמוניות היהודים:

תורה זו (של הצדוקים) הגיעה רק אל אנשים מועטים... אולם אין הם עושים דבר לפיה, אם ייתכן לומר כך. שכן בשעה שהם מגיעים לשלטון, הם נוהגים שלא מדעת וגם מאונס לפי מה שיאמר הפרושי, שאם לא כן לא היו ההמונים סובלים אותם (יה, א, ד).

כך משמע גם בירושלמי (יומא פ"א ה"ה; סוכה פ"ד ה"ו). נאמר שם, שלפי הדעה שהכוהן הגדול הצדוקי מת כמה ימים אחר יציאתו מקודש הקודשים, אפשר לומר שהוא גם הכוהן הגדול הצדוקי שניסך את המים בחג הסוכות על רגליו, ונרגם באתרוגים,⁶ ואכן הוא מת כמה ימים אחרי יום הכיפורים - בחג הסוכות. ועוד נאמר שם, שהוא גם הכוהן הצדוקי שרצה לשנות במעשה שרפת הפרה כדעת הצדוקים.⁷ ואילו לפי הדעה שכוהן ששינה מת מייד ביציאתו מקודש הקודשים, לא ייתכן שהכוהן ששינה בעבודת יום הכיפורים הוא אותו הכוהן ששינה גם בניסוך המים, שכן זה מת ביום הכיפורים, וזה נרגם ומת בסוכות. הירושלמי מתאמץ ככל הניתן, לשייך לכוהן אחד את כל המעשים שנעשו כדעת הצדוקים בעבודת המקדש; ונראה שטעם הדבר הוא שידוע היה שבדרך כלל לא נהגו הצדוקים (לפחות בעבודת המקדש) בניגוד לדעת חכמים, ולכן אם מצינו צדוקי 'חצוף' אחד, מסתבר שהוא זה שעשה את כל המעשים שנעשו כדעת הצדוקים.⁸

ד. ראיה מהתוספתא שהכוהנים הגדולים התחלפו ולא מתו

בתוספתא⁹ נאמר: "משרבו מלכים התקינו להיות מעמידין כהנים והיו מפרישין אותן בכל שנה ושנה"¹⁰. ובכת"י ערפורט ולונדון¹¹ הגרסה: "משרבו המלכים - התקינו שיהו

6 משנה סוכה מח ע"ב; והירושלמי שם מבין שהוא מת מרגימה זו.

7 תוספתא פרה פ"ג ה"ה.

8 ראיה זו שמעתי מהרב עזריה אריאל ה"ו.

9 דפוס וילנא יומא פ"א ה"ו.

10 בחסדי דוד שם פירש: "ומפני זה היו צריכין להפריש אותן בכל שנה, לפי שלא היו משלימין שנתן"; והוא דחוק, שאם היו מתים לא היה צריך להפריש אותם, אלא הם מופרשים ממילא.

מעמידים כהנים הדיוטות, ומעבירין אותן בכל שנה ושנה". מהתוספתא (לפי גרסות אלו) ברור שמה שגרם להתחלפות של הכהנים הגדולים היה העובדה שהמלכים החליפו אותם כל שנה ושנה. הדבר מובן לפי המובא בכמה מקומות, שמשרת הכוהן הגדול הייתה נמכרת לכל המרבה במחיר.¹² ועל כן מכירת הכהונה הגדולה הייתה מקור הכנסה חשוב למלכים (או לנציבים הרומאים שבאו אחריהם), ולפיכך העדיפו אלה לערוך מכרז מדי שנה, כדי להגדיל את הכנסתם.

אמנם בכתב יד וינה¹³ הגרסה: "והיו מעמידין אותן בכל שנה ושנה", ולגרסה זו אין ראייה לדברינו, שאפשר שהיו מעמידים כל שנה כוהן חדש משום שהכוהן הקודם מת. אולם נראה שיש להכריע כגרסת שלושת המקורות האחרים, הן משום ש"אחרי רבים להטות", והן בשל הנימוקים המובאים לעיל. ועוד, שהגרסה "מעמידין" ניתנת להסבר כגרסה שנכנסה בטעות אגב תחילת המשפט, שבו נאמר "משרבו המלכים התקינו שיהו מעמידים כהנים", ואגב כך נכתב בשיבוש "והיו מעמידין אותן בכל שנה ושנה".

בשל כל האמור לעיל, נראה לומר שכוונת הגמרא ורש"י (המובאים לעיל) האומרים שהכהנים הגדולים בימי בית שני "לא הוציאו שנתם", היא שהם לא הוציאו שנתם בתפקיד, כיון שהוחלפו בכהנים אחרים, ולא שמתו, כפי שניתן היה להבין.¹⁴

---

11 ראה תוספתא כפשוטה סדר מועד (עמוד 222); תוספתא צוקרמנדל, יומא שם (עמוד 180).

12 ראה גמרא יומא יח ע"א: "תרכבא דדינרי עיילה ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא, עד דאוקמיה ליהושע בן גמלא בכהני רברבי", ובירושלמי יומא פ"א ה"א נאמר בעניין הכהנים הגדולים שבבית שני: "מעשה באחד ששילח ביד בנו שתי מידות של כסף מלאות כסף ומחוקיהן כסף, ובא אחר ושילח ביד בנו שתי מידות של זהב מלאות זהב ומחוקיהן זהב", וכן הוא בויקרא רבה פרשה כא, ט.

13 גם גרסה זו מובאת במקורות המצוינים לעיל, הערה 11.

14 ראה גם בירושלמי (יומא פ"א ה"א; דף ד' ע"ב) שאומר, שההתחלפות המרובה של הכהנים בימי בית שני נבעה מכך ש"היו נוטלין בדמים", או מכך שהיו הורגים זה את זה בכשפים; ובכל מקרה לא מחמת שמתו ביום הכיפורים או סמוך לו.

בקדמוניות היהודים ליוסף בן מתתיהו, משמע בהרבה מקומות שהכהנים הגדולים היו מתחלפים ולא מתים. בכמה מקומות הוא מספר על מלך פלוני שהסיר כוהן גדול פלוני מן הכהונה הגדולה, ומינה תחתיו כוהן גדול אחר (ראה שם טו, ג, א; שם טז, ג; שם יז, ד, ב; שם יט, ו, ב; שם כ, א, ג; שם ט, א; שם ז; ובדומה לזה שם כ, ח, יא), ובמקומות אחרים הוא

ה. מה הוחלף בכל שנה בלשכת פלהדרין

על פי האמור לעיל, ניתן להציע ביאור אחר לגמרא ביומא לגבי לשכת פלהדרין. הגמרא שם מביאה ברייתא:

אמר רבי יהודה: וכי לשכת פרהדרין (רש"י: פקידי המלך) היתה? והלא לשכת בלווטי (רש"י: שרים) היתה! אלא, בתחילה (רש"י: בימי שמעון הצדיק שהאריך ימים) היו קורין אותה לשכת בלווטי, ומתוך שנותנין עליו ממון לכהונה, ומחליפין אותה כל שנים עשר חודש, כפרהדרין הללו שמחליפין אותם כל שנים עשר חודש, לפיכך היו קוראין אותה לשכת פרהדרין (ח ע"ב).

רש"י שם מסביר שכל כוהן גדול חדש "סותר אותה, ובונה בנין נאה מן הראשון, שתהא קרויה על שמו, ונמצא מתחלפת כל שנה ושנה", כלומר, הלשכה הייתה מתחלפת כל שנה, ולכן נקראה לשכת פלהדרין, שכשם שהפלהדרין (פקידי המלך) מתחלפין בכל שנה ושנה, כך גם לשכה זו עברה תהליך שיפוצים בכל שנה ושנה. כך פירשו גם רבנו אליקים, תוספות ר"י הלבן והריטב"א.

ברם הסבר זה קשה: א. וכי כמה ניתן לשנות בכל שנה, ולייפות עוד ועוד לשכה כה קטנה? והלא לא ניתן לבצע שינוי מהותי במקומה או בגודלה, משום "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל". ב. אם הכוהן הגדול חפץ ששמו ייזכר במקדש, מדוע לו לשפץ דווקא לשכה קטנה זו? מסתבר שהיה ניתן לעשות שינויים ניכרים הרבה יותר, שבאמת ייזכרו לדורות.¹⁵ ג. כיצד חשבו הכוהנים שעל ידי בניית לשכה זו מחדש היא "תהיה קרויה על שמם", והרי הם יכלו ללמוד מניסיון העבר - שכשם שהם שינו את הלשכה, כדי שתהיה קרויה על שמם ולא על שמו של הכוהן הגדול ששיפץ אותה בשנה שעברה, כך יבוא כוהן אחר בשנה הבאה ויבנה את הלשכה מחדש, ואז הלשכה תהיה קרויה על שמו! ד. מלבד כל זה, עצם ההשוואה בין בנייה מחודשת של לשכה לבין החלפת פקידים נראית תמוהה.

מדבר על "כוהנים גדולים" הפועלים במקביל, והם מתוארים כרשעים (קדמוניות כ,ח,ח; שם טב; וראה עוד בעניין זה בברייתא בפסחים נז ע"א), ואכמ"ל.

15 כמו בן קטין שעשה מוכני ושנים עשר דדים לכיור, יומא לז ע"א.

לפיכך נראה שיש להגיה אות אחת בדברי רבי יהודה, ולגרוס: "ומחליפין אותן"¹⁶ (ולא אותה) כל שנים עשר חודש, כפרהדרין הללו שמחליפין אותם כל שנים עשר חודש", כלומר, שההחלפה מתייחסת לכהונים הגדולים.¹⁷ לפי זה מובן כינויה של הלשכה "לשכת פלהדרין", כי הכהונים הגדולים שישבו בה היו מועברים מתפקידם בכל שנה, כמו פקידי המלך שמועברים מתפקידם בכל שנה ושנה. לפי זה אין גם צורך לומר שהכהונים הגדולים בנו מחדש לשכה זו בכל שנה ושנה.¹⁸

כך עולה גם מ**פסקי הר"ד** (שם) שכתב: "ומתוך שהיו נותנין עליה ממון לכהונה, ומחליפין כל י"ב חודש (נראה שהר"ד אינו גורס "אותה" או "אותם", ובפשטות כוונתו שהיו מחליפים את הכהנים כל י"ב חודש), כפרהדרין הללו שמחליפין אותן כל י"ב חודש, קורין אותה לשכת פרהדרין. פירוש: היו נותנים ממון כדי להעמידן בכהונה גדולה... ובכל שנה ושנה היו נחלפין (הכהנים, ולא הלשכה) על ידי ממון, כפרהדרין הללו שהן מושלי המלך שמתחלפין בכל שנה ושנה ונקראין פרהדרין, בעבור זה חזרו לקרותה לשכת פרהדרין".

וכן משמע בפירוש המשנה לרמב"ם, שכתב:

ומשום כך נקראה הלשכה שדרים בה כהנים גדולים לשכת פלהדרין, עניינו בית הפקידים שמעמידין אותם המלכים על השווקים, ומעבירים אותם בזמן קצר לפי רצון

---

16 ואכן, בעל **דקדוקי סופרים** ביומא שם (הערה י, בשם כת"י ב) מביא גרסה כזו. בעל **דקדוקי סופרים** מביא בגוף הספר את גרסת כת"י מינכן 95 הגורס גם כן "ומחליפין אותן" כמו שהצענו, אך הוא מוסיף גם מילה שאינה מופיעה בגמרא לפנינו: "ומחליפין אותן משמי" [=משמים] ומזה משמע יותר כדעה שהכהונים מתו בכל שנה ושנה.

מבדיקה שנערכה במאגר עדי הנוסח של התלמוד הבבלי של מכון ליברמן (תכנת מחשב המכילה את כל כתבי היד של התלמוד הבבלי המצויים בדינו), עולה כי ברוב כתבי היד (חמשה כתבי יד; כולל שני כתבי היד שנזכרו לעיל, בשם **דקדוקי סופרים**) הגרסה היא "ומחליפין אותן", ורק במיעוטם (שלשה כתבי יד) הגרסה היא "אותה". גרסה זו מופיעה גם בדפוס ראשון, ומשם ככל הנראה הגיעה לדפוסים שלנו. אני מודה לעורך שהעיר את תשומת לבי לעובדה זו.

17 יש להוסיף על כך, שהרש"ש (יומא שם) מפרש בדומה לזה גם לפי הגרסה שלפנינו. לדבריו, "ומחליפין אותה כל שנים עשר חודש" מתייחס למשרת הכהונה הגדולה, ולא ללשכה.

18 וכן כתב **דקדוקי סופרים** (שם).

המלך, וכך היו עושין בכהנים גדולים, כל המוסיף להתקרב למלך ומרבה לו ממון -
מנהו כהן גדול (יזמא פ"א מ"ג).

הרמב"ם מפרש את המושג "לשכת פלהדרין" על פי הגמרא שם, ואינו מזכיר שנעשה
חילוף כלשהו בלשכה (כפי שפירש רש"י).

לפי פירוש זה, מתברר שגם בגמרא עצמה מפורש (כמו בתוספתא) שהיו מחליפים את
הכהנים הגדולים בכל שנה ושנה, כלומר שהיו מעבירים אותם מתפקידם, ומשמע
מכך שלא מתו בכל שנה ושנה, כמבואר לעיל.